
אמרי שמואל
תרומה
פניני תורה ומוסר מדרש והלכה
על פרשת השבוע
נערך ונילקט מתוך השיעור השבועי
מפי בנן של קדושים האדמו"ר
הרב שמואל שמעון טולידאנו שליט"א
יו"ל ע"י בית המדרש מוסדות התורה והחסד "בית מאיר"
ע"ש כ"ק מרן האדמו"ר הצדיק הגה"ק רבינו מאיר אבוחצירא זיע"א
אשדוד תשפ"א

©
כל הזכויות שמורות
למכון להוצאת ספרים
שעל ידי מוסדות התורה והחסד
"בית מאיר"

ע"ש כ"ק מרן האדמו"ר הצדיק
הגה"ק רבינו **מאיר אבוחצירא** זיע"א
רחוב העצמאות 39
רובע הסיטי אשדוד
מייל : sisat2@gmail.com
לפרטים: 058-4150707

כל המעוניין להקדיש את החוברת להצלחה, לרפואה או לעלוי נישמת,
ניתן לפנות ל:058-4150707

לקבלת החוברת
במייל או בוואצפ, ניתן לשלוח הודעה
במייל- sisat2@gmail.com | בווצאפ: 058-4150707

ואלה יעמדו
על הברכה

חוברת זו מוקדשת

לעילוי נשמת

פריחה בת רחל ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

תרומה תשפ"א

בפרשתנו הקב"ה מצווה את משה רבינו על בניית המשכן, כמו שכתוב (כה, ח) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

כותב רבינו החפץ חיים שחומש שמות מתחלק לשלושה חלקים, החלק הראשון הוא גלות מצרים ויציאת בני ישראל מארץ מצרים, החלק השני הוא מעמד הר סיני ודיני המשפטים, והחלק השלישי הוא בניית המשכן, ומפרשת תרומה עד סוף חומש שמות התורה מדברת על בניית המשכן.

המשכן – מקום השראת השכינה

המדרש אומר שכשמשה רבינו עלה לשמים להוריד את התורה, ראה בשמים את המשכן ואת כל כליו, וא"ל הקב"ה למשה - כזה אני רוצה שתעשה בארץ, ואני ארד ואשרה שכינתי בארץ.

ע"י קריאת מעשה המשכן כאילו בנינו את המשכן

בפרשת השבוע הקב"ה מצווה את משה רבנו על בניית המשכן, והתורה מאריכה מאוד לספר לנו על כל הכלים של המשכן באריכות גדולה, מה גודל המשכן ומה גודל היריעות של המשכן, ושואל המדרש שלכאורה למה התורה מאריכה כל כך לספר לנו את כל הדברים האלו, הרי היום אין לנו בית מקדש ואין לנו מזבח ולא שולחן ולא מנורה? ואומר המדרש שאת השאלה הזאת שאל יחזקאל הנביא את הקב"ה, וענה לו הקב"ה ליחזקאל הנביא - מתנה גדולה פרשה זו בשבילכם, לומר לך שכל זמן שבית המקדש עדיין חרב, על ידי שיקראו בתורה על המשכן ועל כליו מעלה אני עליכם כאילו בניתם את בית המקדש.

וצריכים אנו להבין מדוע ציווה הקב"ה את בני ישראל שיבנו את המשכן? הרי הקב"ה מלוא כל הארץ כבודו כמ"ש (ירמיה כג, כד) "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא", וכן כתוב בזוהר הקדוש "לית אתר פנוי מיניה" שאין מקום בעולם שפנוי מהקב"ה, ואם כן הקב"ה נימצא בכל מקום ולמה ציווה לבנות לו משכן? וכי הקב"ה נמצא רק במשכן הרי הקב"ה נמצא בכל מקום ומקום? וכפי שכותב הרד"ק - "כי אתה מקום העולם, ואין העולם מקומך".

ועוד, הרי אחד מיסודות האמונה בבורא עולם הוא להאמין שהקב"ה

תרומה

שלם בשיא השלימות, ועל ידי קיום התורה והמצוות אין אנו מוסיפים שום דבר בשלימותו של הקב"ה כי הקב"ה שלם עוד קודם שברא את העולם, וכל המצוות שבתורה הם לתועלת האדם ולא עבור הקב"ה.

ואם כן צריכים אנו להבין מהי המטרה שעבורה ציווה הקב"ה שיבנו את המשכן ואת המקדש, ומה התועלת שיש לעם ישראל בבניית המשכן?

ההנהגה של עם ישראל היא מעל הטבע

אלא אומר רבינו החפץ חיים שבמעמד הר סיני כשבא הקב"ה לתת לעם ישראל את התורה, עשה הקב"ה לעם ישראל ניסים גדולים מאוד מעל הטבע, שהיה קולו של הקב"ה הולך מתחילת העולם ועד סופו וכל העם רואים את הקולות, שכל דיבור שיצא מפי הקב"ה בעשרת הדיברות היה הדיבור נכתב, ובזמן מעמד הר סיני הקב"ה פתח שבעה רקיעים, כמ"ש (דברים ד, לה) "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד", והכל עשה הקב"ה כדי ללמד אותנו שעם ישראל הוא שונה מכל הגויים, והקב"ה מתנהג עם בני ישראל מעל הטבע שיהודי על ידי תפילה וצדקה ומעשים טובים יכול לשנות את הטבע, וכדי שנזכור שהקב"ה מתנהג עם בני ישראל שלא כמו כל הגויים ציווה עלינו לבנות את המשכן ובמשכן הכל שם היה הפוך מהטבע, וכל הזמן היו שם ניסים מעל הטבע שהייתה יורדת אש מן השמים ושורפת את הקרבנות, ולחם הפנים היה נשאר חם וטרי במשך כל השבוע, והיו הקרשים של המשכן מוציאים פירות כמ"ש (תהלים צב, יד) "שתולים בבית ה' בחצרות אלוקינו יפריחו", ואע"פ שהמזבח הפנימי היה מצופה בשכבת זהב דקה בעובי דינר וכל הזמן הייתה אש הקטורת דולקת על גביו, לא היה הזהב נמס מהחום.

והכל כדי להשריש בנו שיהודי בכח של תפילה ולימוד תורה ובכח של צדקה ה' מתנהג איתו מעל הטבע, וגם אם נגזר עליו מוות בכח הצדקה להצילו ממוות, וכן בכח לימוד תורה להציל מן המוות שהתורה "מגנא ומצלא", מגינה מן המוות ומן היצר הרע, כמו שכותב המדרש (תנחומא דברים עקב ח) "(דברים י, א) 'בעת ההיא אמר ה' אלי פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים'. זה שאמר

תרומה

הכתוב: (ירמיה ב, כ) 'כי מעולם שברתי עולך ניתקתי מוסרותייך ותאמרי לא אעבור'. איזהו עול. עולו של מלאך המוות, שנאמר (שמות לב, טז) 'והלוחות מעשה אלוקים המה והמכתב מכתב אלוקים הוא חרות על הלוחות', חירות ממלאך המוות. ורבי נחמיה אומר, חירות מן הגליות. ורב אמר, חירות מן הייסורין, שהיו כמלאכי השרת, שנאמר (תהלים פב, ו) 'אני אמרתי אלוקים אתם ובני עליון כולכם'", וגם אם ח"ו הרופא אומר אין לך סיכוי שיהיו לך ילדים אין לך סיכוי שתהיה לך רפואה, תמיד בכל מצב תורה תשובה תפילה וצדקה יכולים להפוך הכל.

עושה שלום במרומיו

כתוב בספר איוב (כה, ב) "המשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו", והפירוש עושה שלום במרומיו הוא כי המלאכים והאופנים וחיות הקודש עשויים מאש ובשמים ברקיע יש מים, והטבע בעולם שהמים מכבים את האש ואיך המלאכים הם של אש והם נמצאים בתוך מים? אלא הקב"ה אומר דע לך שהקב"ה הוא עושה שלום במרומיו, עושה שלום לאש עם המים ושם אין מושג של טבע.

השגחה פרטית

ועוד טעם אומר המדרש מפני מה ציווה הקב"ה את משה על בניית המשכן, כי היינו יכולים לחשוב כמו שחושבים כל הגויים שהקב"ה מקומו בשמים, ואין לו עסק בעולם הזה ולא מצוי כלל בעולם הזה ולא משגיח על העולם הזה, ורק במעמד הר סיני ירד כדי לתת את התורה ועלה בחזרה למקומו בעולמות העליונים, ולכן בא הקב"ה וציווה על בניית המשכן כדי להראות לנו שהוא נמצא תדיר גם בעולם הזה, והקב"ה מצוי ומשגיח על כל דבר ודבר וכמ"ש בזוהר 'לית אתר פנוי מיניה'.

משכן העדות

ועוד אומר המדרש שאחרי שבני ישראל חטאו בחטא העגל ביקש הקב"ה לאבד את עם ישראל מן העולם, עד שעמד משה רבינו והתפלל והתחנן לקב"ה שימחל לעם ישראל על חטא העגל, ובסופו של דבר הקב"ה סלח לעם ישראל כמו שנאמר סלחתי כדבריך, ואמר משה רבינו לקב"ה תן סימן שידעו כולם שמחלת לעם

תרומה

ישראל, מיד אמר הקב"ה למשה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בנו לי בית שאני ארד ואשרה שכינתי בתוכו והוא יהיה הסימן לכל אומות העולם שמחלתי לעם ישראל על חטא העגל, ולכן נקרא המשכן "משכן העדות" שעדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל.

המשכן – תשובת המשקל

הרמב"ם כותב בהלכות תשובה (ב, א), "אי זו היא תשובה גמורה. זה שבא לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשותו ופרש ולא עשה מפני התשובה. לא מיראה ולא מכישלון כח".

בעל תשובה הוא מי שעושה בדיוק להיפך מן העבירה, אדם רץ לדבר עבירה ירוץ לדבר מצוה, אדם עשה עבירה בהתלהבות יעשה מצוה בהתלהבות, אדם עשה עבירה בשמחה יעשה מצוה בשמחה, אדם נתן כסף לדבר עבירה ייתן כסף לדבר מצוה, ולכן המשכן בא לכפר על חטא העגל שאמר הקב"ה הם נתנו זהב לעבודה זרה לכן עכשיו יתנו זהב לקדושה, לבניית המשכן שהוא מקום של השראת השכינה.

רצוני לדור עימכם

המדרש אומר שקודם מתן תורה עיקר דירתו של הקב"ה היה בעולמות העליונים, ואחרי מתן תורה ביקש הקב"ה להשרות שכינתו בעולם הזה, ולכן ביקש הקב"ה ממשה רבינו תייחדו לי בית כדי שאני ארד מן השמים ואשרה שכינתי עליכם.

הדבר הכי יקר שיש בעולם הוא התורה הקדושה, כמו שאמר שלמה המלך (משלי ג, טו) "יקרה היא מפנינים וכל חפציך לא ישוו בה", המעלה שיש לעם ישראל יותר מכל הגויים היא רק בזכות התורה הקדושה, וכל החביבות שהקב"ה מחבב את עם ישראל שקרא אותם בנים לה' היא רק בזכות שקיבלו את התורה הקדושה, והסיבה שהקב"ה ציווה שיבנו את המשכן היא כדי שהקב"ה יהיה קרוב לתורה שנמצאת אצל עם ישראל.

משל למה הדבר דומה למלך, שהייתה לו בת יחידה ובא אחד מן המלכים והתחתן איתה, וכשהסתיימה החתונה בא החתן לקחת את אשתו בת המלך למדינתו, אמר לו המלך - לומר לך

תרומה

אל תיקח אותה אני לא יכול כי היא אשתך, אבל מצד שני לפרוש ממנה אני גם לא יכול כי היא הבת היחידה שלי, לכן אני מבקש שכל מקום שאתם הולכים לגור תייחדו לי שם חדר כדי שאני אוכל להיות קרוב לבת שלי, והנמשל הוא שאחרי שעם ישראל קיבלו את התורה אמר להם הקב"ה - בקשה אחת יש לי תייחדו לי בית כדי שאני אוכל להשרות שכינתי בתוכו, וכך אני אהיה קרוב לתורה הקדושה.

וכל הקדושה שהייתה במשכן היה בזכות התורה הקדושה, ולכן הדבר הראשון שהקב"ה ציווה בבניית המשכן הוא (כה, י) "ועשו ארון עצי שיטים", אומר המדרש מנהג העולם אדם קודם בונה בית ורק אחר כך בונה את הכלים שבבית, וכאן רואים בדיוק הפוך קודם בנו את הכלים ואחר כך את הבית, אלא כשהכלים יותר חשובים מהבית בונים קודם את הכלים ורק אחר כך את הבית, והדבר הכי חשוב במשכן היה ארון הברית ובארון הברית היו לוחות הברית וספר תורה, רואים אנו שכל הקדושה במשכן הייתה בזכות ארון הברית ששם היה ספר התורה.

בתוכו לא נאמר אלא בתוכם

אומרת התורה (כה, ח) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" וכתוב בחז"ל (הובא בנפש החיים שער א' פ"ד בהגה בשם חז"ל ולא נמצא מקורו) בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, אומר הרבי מקוצק, ללמדך, שכל אדם חייב לבנות את המשכן בליבו, והקב"ה שוכן בתוכם. וכשנשאל היכן משכן הקב"ה, ענה, בכל מקום שמכניסים אותו. וזהו פירוש הפסוק "ועשו לי מקדש", אם פנימיותו של האדם היא יראת שמים, מתקיים בו "ושכנתי בתוכם", בתוכם ממש. והשל"ה הקדוש אומר, "בתוכו" היה לו לומר, אלא אמר "ושכנתי בתוכם", כי כל אדם מחויב לעשות מקדש, כל אדם מחויב שביתו יהיה בית מקדש בזעיר אנפין.

הקב"ה מבקש רק לפי כוחו של האדם

והמדרש אומר שבשעה שאמר הקב"ה למשה רבנו "ועשו לי מקדש" נזדעזע משה רבנו, ואמר איך יכול אדם בשר ודם לעשות בית לקב"ה, והלא כתוב (ירמיה כג, כד) "הלא את השמים ואת

תרומה

הארץ אני מלא", וכן כתוב (ישעיה ו, ג) "מלא כל הארץ כבודו", אמר לו הקב"ה למשה רבנו לא לפי כוחי אני מבקש אלא לפי כוחכם, אומר החפץ חיים מדברי חז"ל אלו אנו למדים שאין הקב"ה בא בטרוניה ובתביעה עם בריותיו, וכל אחד מחויב לעשות רק מה שיש בכוחו ולפי דרגתו, כמו שאמר שלמה המלך (קהלת ט, י) "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה" לפי כחך ולא יותר, אנו צריכים לעשות רק את המוטל עלינו רק לפתוח את הפתח והשאר משמים, כמו שנאמר (שיר השירים רבה ה, ג) "פיתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם".

וייקחו לי – לשמי

ואומרת לנו התורה (כה, ב) "וייקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו ליבו תיקחו את תרומתי", ואומר רש"י וייקחו לי - לשמי, קחו רק ממי שנותן לשם שמים, אבל מי שלא נותן לשם שמים אל תיקחו ממנו את התרומה.

לתת – מכל הלב

הטבע בעולם שכשרוצים לשכנע אנשים לתרום ממנים אדם שיודע לדבר טוב ויש לו כח שכנוע, ולכאורה למה אמר הקב"ה למשה רבינו לצוות את בני ישראל שיתרמו למשכן, הרי משה היה מגמגם? אלא אומר רבינו החפץ חיים, שרצה הקב"ה שרק מי שנותן מכל הלב ייקחו ממנו, ולכן אם היה אהרון מדבר היה יכול לשכנע גם את מי שלא רצה לתרום מהלב, אבל משה שהיה מגמגם רק מי שרצה לתת מכל הלב לשם שמים היה נותן.

ואומר המדרש, שמכיוון שרצה הקב"ה לבנות את המשכן רק מתרומת מי שנותן מכל הלב, לכן אמר הקב"ה שיכולים לתרום חמש עשרה סוגים של תרומות, זהב או כסף או נחושת וכו' כי אם היו כולם צריכים לתרום רק זהב אולי לא היו נותנים לשם שמים, כי אולי אחד רצה לתת רק נחושת אבל למשכן מקבלים רק זהב ולא הייתה לו ברירה אלא לתת זהב, ולכן אמר הקב"ה שיתנו מכל הסוגים והעיקר שיתנו מכל הלב לשם שמים.

מתוך שלא לשמה בא לשמה

הגמרא אומרת (נזיר דף כג ע"ב) "אמר

תרומה

רב יהודה אמר רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמן, שמתוך שלא לשמן בא לשמן, שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע, זכה ויצאה ממנו רות", הגמ' אומרת שאדם יקיים מצוות אפילו שיודע שיש לו מחשבה אחרת ולא עושה כל כך לשם שמים, כי מתוך שיטעם את המתיקות שיש בתורה ובמצוות בסוף הוא יקיים את המצוות לשם שמים.

רבי יוסי בן פזי

מסופר בזוהר הקדוש (בראשית דף פט ע"א) "כשבא משם רבי אבא, היה מכריז: מי רוצה עושר ומי רוצה אורך חיים בעולם הבא, יבוא וישתדל בתורה. היו מתכנסים אליו כל העולם. היה רווק אחד בשכונתו. יום אחד בא אליו. אמר לו: רבי, אני רוצה לעסוק בתורה כדי שיהיה לי עושר. אמר לו: הנה ודאי. אמר לו: מה שמך? אמר לו: יוסי. אמר לתלמידיו שיקראו לו רבי יוסי בעל העושר והכבוד. ישב והתעסק בתורה. לימים היה עומד לפניו. אמר לו: רבי, איפה העושר? אמר: נשמע מזה שלא עשה לשם שמים. נכנס לחדרו, שמע קול אחד שהיה אומר: אל תעניש אותו [שוב אליו], שיהיה איש גדול. שב אליו. אמר לו: שב, בני, שב, ואני נותן לך עושר. בינתיים בא איש אחד וכלי של פז בידו. הוציא אותו ונפל אור בבית. אמר לו: רבי, אני רוצה לזכות בתורה ואני לא זכיתי, ורוצה מי שישתדל בתורה בשבילי, שהרי יש לי עושר רב שהשאיר לי אבי, שכאשר ישב על שלחנו היה מסדר עליו שלשה עשר כוסות מאלו, ואני רוצה לזכות בתורה ואני נותן עושר. אמר לאותו הרווק: תשתדל בתורה, וזה נותן לך עושר. נתן לו אותו הכוס של הפז. קרא עליו רבי אבא: (איוב כח) 'לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז'. ישב ולמד בתורה, והאדם ההוא היה נותן לו עושר. לימים נכנסה חמדת התורה למעיו. יום אחד היה יושב והיה בוכה. מצא אותו רבו שהיה בוכה. אמר לו: על מה אתה בוכה? אמר לו: ומה אני מניח את חיי העולם הבא בשביל זה? איני רוצה אלא לזכות אצלי. אמר: עכשיו מזה נשמע שהנה עשה לשם שמים. קרא לאותו האיש, אמר לו: טל את עושרך ותן אותו ליתומים ועניים, ואני נותן לך חלק יתר בתורה בכל מה שאני לומד. החזיר לו רבי יוסי אותו

הכוס של פז, ועד היום לא סר שמו, ומבניו בן פזי, והינו רבי יוסי בן פזי, וזכה לכמה תורה הוא ובניו [משום שלמד תורה]. שאין לך שכר טוב בעולם כמי שלומד תורה ומקיים אותה".

מאוד קשה לקיים מצוה לשם שמים בשלימות

וקשה מאוד לקיים מצוה בשלימות לשם שמים, הרי הגמרא מספרת על נקדימון בן גוריון שהיה עשיר גדול וזכה להעמיד את השמש, והיה נותן הרבה מאוד צדקה ובסוף הבת שלו הייתה מלקטת שעורים מרעב מבין גללי בהמה, ואמרו שנהיה לו ככה אחרי כל המצוות שעשה משום שכל מה שעשה לכבודו עשה, ולכן לא עמדה לו זכות הצדקה.

עדות רבינו החפץ חיים

ורבינו החפץ חיים שהיה מגדולי הדור לפני כמאה שנה, כותב שבכל חייו אולי הצליח לקיים שנים או שלוש מצוות לשם שמים, דע לך שבכל מעשה נכנס לאדם הרבה מאוד מחשבות, והכל עושה היצר הרע שגם כשיהודי בא לקיים מצוה הוא מכניס בו מחשבה של גאווה או כל מיני מחשבות לא טובות.

וא"כ עולה השאלה מפני מה כאן בבניית המשכן, אמר הקב"ה למשה רבינו - קח רק מתורם שנותן לשם שמים?

היסודות חייבים להיות לשם שמים

אלא אומר רבינו החפץ חיים, שבכל התחלה של דבר הוא חייב להיות לגמרי לשם שמים, ואם לא הרי שלא יהיה לדבר קיום ולא יהיה בו ברכה, כי התחלה של דבר היא היסודות והיסודות חייבים להיות חזקים, ולכן בכל דבר אמרו חז"ל מתוך שלא לשמה יבוא לשמה, אבל כשמתחילים דבר חדש מוכרח שההתחלה והיסודות יהיו לשם שמים, ולכן אם אדם רוצה שתהיה לו ברכה באיזה דבר יהיה זהיר שלכל הפחות ההתחלה תהיה לשם שמים, כשיהודי עומד להתחתן צריך שהכוונה שלו תהיה לשם שמים כדי להקים בית יהודי, כשיהודי בא להיכנס לבית חדש צריך שהכוונה שלו שתהיה לשם שמים כדי שיוכל

תרומה

לקיים בו מצוות ושיעורי תורה והכנסת אורחים, כשיהודי מתחיל עסק חדש ידאג שכל מחשבתו וכוונתו תהיה לשם שמים כדי לעשות מסחר ביושר ולקדש שמו של בורא עולם, ושהמחשבה שלו תהיה אני פותח עסק כדי שאני אוכל לתת צדקה ולהחזיק לימוד תורה, וכשהמחשבה של האדם בהתחלה היא לשם שמים הברכה תחול עליו, אבל אם כבר בהתחלה אדם לא חושב על בורא עולם אלא רק על תאוות ועל גשמיות אין לדבר קיום ובסוף הכל מתפרק, ולכן ציווה הקב"ה את משה רבינו שבהתחלה כשבאים לבנות את היסודות של המשכן, תיקחו תרומות רק ממי שנותן לשם שמים, כי אם ההתחלה לא תהיה לשם שמים השכינה לא תשרה שם.

עצי שיטים עומדים – שעומדים לעולם

התורה אומרת (כו, טו) "ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים", ואומר המדרש (תנחומא תרומה ט) "ומהיכן היו הקרשים? יעקב אבינו נטע אותם בשעה שירד למצרים. אמר לבניו: בני, עתידים אתם להיגאל מכאן, והקדוש ברוך הוא עתיד לומר לכם משאתם נגאלין שתעשו לו את המשכן, אלא עמדו ונטעו ארזים מעכשיו, שבשעה שיאמר לכם לעשות לו את המשכן, יהיו הארזים מתוקנים לכם. מיד עמדו ונטעו ועשו כן".

ולכאורה למה יעקב אבינו טרח כל כך? הרי היו בני ישראל יכולים לקנות עצים? אלא ידע יעקב אבינו שאם ההתחלה היא בקדושה והיא לשם שמים הוא יצליח ויהיה קיים לנצח, ולכן דרשו חז"ל למה נאמר עצי שיטים עומדים שעומדים לעולם, שבשעה שנחרב בית המקדש המשכן לא נחרב, אלא נפתחה האדמה ונבלע המשכן שלם בתוך האדמה.

אלישע בן אבויה

התלמוד ירושלמי מספר (חגיגה דף ט ע"ב) רבי מאיר הוה יתיב דרש בבית מדרשא דטיבריה [רבי מאיר היה יושב בבית המדרש של העיר טבריה], עבר אלישע רביה רכיב על סוסייא ביום שובתא, אתון ואמרין ליה הא רבך לבר פסק ליה מן דרשה ונפק לגביה [עבר אלישע רבו על הסוס ביום השבת, באו ואמרו לרבי מאיר - רבך בחוץ, עצר רבי מאיר את הדרשה ויצא

תרומה

אליו], א"ל מה הויתה דרש יומא דין [א"ל אלישע - מה דרשת היום?], א"ל (איוב מב, יב) 'וה' ברך את אחרית' וגו' א"ל ומה פתחת ביה? א"ל (איוב מב, י) 'ויוסף ה' את כל אשר לאיוב למשנה' שכפל לו את כל ממונו, אמר ווי דמובדין ולא משכחין, עקיבה רבך לא הוה דרש כן אלא (איוב מב, יב) 'וה' ברך את אחרית איוב מראשיתו' בזכות מצות ומעשים טובים שהיה בידו מראשיתו, א"ל ומה הויתה דריש תובן? [שאלו אלישע עוד - ומה דרשת קודם לכן?] א"ל (קהלת ז, ח) 'טוב אחרית דבר מראשיתו', א"ל ומה פתחת ביה? א"ל לאדם שהוליד בנים בנערותו ומתו ובזקנותו נתקיימו, הוי טוב אחרית דבר מראשיתו, לאדם שעשה סחורה בילדותו והפסיד ובזקנותו ונשתכר, הוי טוב אחרית דבר מראשיתו, לאדם שלמד תורה בנערותו ושכחה ובזקנותו וקיימה, הוי טוב אחרית דבר מראשיתו, אמר ווי דמובדין ולא משכחין עקיבה רבך לא הוה דרש כן, אלא טוב אחרית דבר מראשיתו בזמן שהוא טוב מראשיתו, ובי היה המעשה אבויה אבא מגדולי ירושלם היה, ביום שבא למוהליני קרא לכל גדולי ירושלם והושיבן בבית אחד ולרבי אליעזר ולר' יהושע בבית אחד, מן דאכלון ושתון שרון מטפחין ומרקדין, א"ר אליעזר לר' יהושע עד דאינון עסיקין בדידהון נעסוק אנן בדידן [עד שאלו עוסקים העסקיהם של אכילה שתיה שירה וריקוד, אנו נעסוק בשלנו כלומר בדברי תורה], וישבו ונתעסקו בדברי תורה מן התורה לנביאים ומן הנביאים לכתובים וירדה אש מן השמים והקיפה אותם, אמר להן אבויה - רבותיי, מה באתם לשרוף את ביתי עלי? אמרו לו - חס ושלום, אלא יושבין היינו וחוזרין בדברי תורה מן התורה לנביאים ומן הנביאים לכתובים, והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני והייתה האש מלחכת אותן כלחיכתן מסיני, ועיקר נתינתן מסיני לא ניתנו אלא באש (דברים ד, יא) 'וההר בוער באש עד לב השמים', אמר להן אבויה אבא - רבותיי, אם כך היא כוחה של תורה, אם נתקיים לי בן הזה לתורה אני מפרישו, לפי שלא הייתה כוונתו לשם שמים לפיכך לא נתקיימה באותו האיש".

ועוד סיפר אלישע לרבי מאיר, שכשהאימא שלו הייתה מעוברת בו עברה ביום הכיפורים ליד בית של עבודה זרה, והריחה מקורבן החזיר

תרומה

שהקריבו לע"ז ועלה הריח באפה והתאוותה לאכול ממנו, ושאלו את חכמים מה לעשות? ואמרו תלחשו לה ג' פעמים שהיו יום הכיפורים, אם תתפייס טוב ואם לא שיתנו לה לאכול מבשר החזיר, ולחשו לה היום יום הכיפורים ולא נתפייסה ונתנו לה לאכול, ונכנס בשר החזיר בגופה כארס של נחש ומאותו בשר טמא ההתחלה שלי לא הייתה בטהרה.

אפילו ספר הזוהר

מסופר שבזמנו של הגאון מווילנה היה אדם שנכנס בו דיבוק, ובאו לגר"א ואמר להם תניחו ספר הזוהר על ראשו של אותו אדם ויתרפא, וכך בכל פעם שהייתה נכנסת רוח רעה לתוך גופו של אדם היו מניחים את ספר הזוהר הקדוש מעל גבי ראשו ומיד היה מתרפא, ומסופר שפעם אחת היה אדם שנכנס בו דיבוק והניחו על ראשו את ספר הזוהר ולא נתרפא, באו וסיפרו את המעשה לגאון מווילנה אמר להם תיקחו ספר זוהר שהודפס בבית דפוס אחר, ולקחו והניחו על גבי ראשו של אותו אדם ומיד נתרפא, ושאלו את אותה רוח רעה שנכנסה באותו אדם מדוע לא הפחיד אותה בשעה שהניחו את ספר הזוהר הראשון ולא יצאה מתוך גופו של אותו אדם, אמרה להם אותה רוח - בגלל שספר הזוהר הראשון הודפס בדפוס שמחלל שבת, והדפיסו את הזוהר על נייר שהיה בו חילול שבת, ואילו הזוהר השני הודפס על ידי אנשים שזהירים בשמירת שבת קודש, אמר להם הגר"א רואים אנו שכל דבר תלוי בתחילתו, אפילו ששניהם היו ספר הזוהר הקדוש אבל הספר שתחילתו היה על ידי חילול שבת לא פעל את פעולתו, ללמדנו שכל דבר תלוי ביסוד של הדבר אם היסוד טוב הכל טוב, וכן להיפך אם היסוד לא טוב הרי שאפילו ספר הזוהר לא השפיע כלל.

גדולים מעשי חייא

הגמרא במסכת בבא מציעא (דף פה ע"ב) מספרת - "אליהו הוה שכיח במתיבתא דרבי [אליהו הנביא היה מצוי בישיבתו של רבי הקדוש ללמוד עימו תורה] יומא חד ריש ירחא הוה נגה ליה ולא אתא [יום אחד בראש חודש, איחר אליהו הנביא ולא הגיע], א"ל מאי טעמא נגה ליה למר [שאלו רבי - מפני מה איחרת לבוא?], אמר ליה

תרומה

אדאוקימנא לאברהם ומשינא ידיה ומצלי ומגנינא ליה, וכן ליצחק וכן ליעקב [אמר לו אליהו הנביא - איחרתי מפני שאני צריך להקים את אברהם אבינו ליטול את ידיו ולחכות שיסיים להתפלל, ורק אחרי שאני מחזיר אותו למנוחתו אני עושה את אותו הדבר ביצחק אבינו וכן ביעקב אבינו], ולוקמינהו בהדי הדדי [שאלו רבי - מפני מה אין אתה מקים את כולם יחד, אלא רק האחד לאחר השני?], סברי תקפי ברחמי ומייתי ליה למשיח בלא זמניה [ענה לו אליהו הנביא - משום שבשמים חוששים שאם שלושת האבות יתפללו יחד, הם יפצירו ברחמים ויביאו את המשיח קודם זמנו], א"ל ויש דוגמתן בעולם הזה [שאל אותו רבי - האם גם בדורנו ישנם אנשים שיש בכוח תפילתם המשותפת להביא ישועה לכלל ישראל?], אמר ליה איכא ר' חייא ובניו [ענה לו אליהו הנביא - אכן יש כאלו בדורכם, והם רבי חייא ובניו].

גזר רבי תעניתא אחתינהו לר' חייא ובניו [גזר רבי תענית על הציבור, והעביר לפני התיבה את רבי חייא ובניו], אמר משיב הרוח ונשבה זיקא אמר מוריד הגשם ואתא מיטרא [והנה מיד כשאמר רבי חייא משיב הרוח נשבה הרוח, ומיד כשאמר מוריד הגשם ירד גשם], כי מטא למימר מחיה המתים רגש עלמא [כשעמדו לומר מחיה המתים, הזדעזע כל העולם ורצו המתים לקום מקברם], אמרי ברקיעא מאן גלי רזיא בעלמא, אמרי אליהו [שאלו בשמים - מי גילה בעולם את כוח תפילתם של רבי חייא ובניו? אמרו - זה אליהו הנביא גילה], אתיוהו לאליהו מחיוהו שתין פולסי דנורא [הביאו את אליהו הנביא לפני בית דין של מעלה, והלקו אותו על כך שגילה את הסוד הזה שישים מלקות בשוט של אש, וציוו עליו לבלבל את תפילתם כדי שלא יקומו המתים קודם זמנם], אתא אידמי להו כדובא דנורא על בינייהו וטרדינהו [בא אליהו הנביא למקום שבו התפללו רבי חייא ובניו, ונדמה להם כמו דוב של אש ונכנס ביניהם ובלבל את תפילתם]".

ומספרת שם הגמרא שרבי חייא ובניו זכו שכח תפילתם יהיה כה עצום ורב בזכות מעשיו של רבי חייא, כמו שממשיכה שם הגמרא ומספרת, "כי הוו מינצו ר' חנינא ור' חייא [כשרבי חנינא ורבי חייא היו מתווכחים בלימודם], אמר ליה ר' חנינא לר' חייא בהדי דידי קא מינצית, ח"ו אי משתכחא תורה מישראל מהדרנא לה מפילפולי [היה אומר רבי חנינא לרבי חייא - וכי מולי אתה מתווכח? הרי כוחי בתורה כה גדול שאם ח"ו תשתכח התורה מישראל אני יכול בכח פלפולי להחזירה], אמר ליה ר' חייא לר' חנינא,

תרומה

בהדי דידי קא מינצית דעבדי לתורה דלא תשתכח מישראל [ענה לו רבי חייא - א"כ וודאי שאינך יכול להתווכח כנגדי כיוון שאני עשיתי שהתורה כלל לא תשתכח מעם ישראל], מאי עבידנא אזלינא ושדינא כיתנא, וגדילנא נישבי, וציידנא טבי ומאכילנא בשרייהו ליתמי, ואריכנא מגילתא וכתבנא חמשה חומשי, וסליקנא למתא ומקרינא חמשה ינוקי בחמשה חומשי, ומתנינא שיתא ינוקי שיתא סדרי, ואמרנא להו עד דהדרנא ואתינא אקרו אהדדי ואתנו אהדדי, ועבדי לה לתורה דלא תשתכח מישראל [ומה עשיתי על מנת שלא תשתכח התורה מעם ישראל? הלכתי וזרעתי כותנה, וארגתי ממנה מלכודות וצדתי באמצעותה צבאים, והייתי מאכיל את בשרם ליתומים, מעורם של הצבאים הייתי מכין מגילות וכתבתי עליהם את חמשת חומשי התורה, אחר כך הייתי הולך לעיר אחת ולומד עם חמישה ילדים כל אחד חומש אחר ועם עוד שישה ילדים כל אחד סדר אחד משישה סדרי משנה שהם תורה שבעל פה, ואמרתי להם - אני ממשיך לעיר אחרת ללמד ילדים נוספים, בינתיים עד שאשוב אליכם בפעם הבאה כל אחד ילמד את שאר הילדים את החלק בתורה שלמדתי עימו, וכך הם היו עושים ומלמדים את חבריהם את מה שלמדו ממני, וכך עשיתי שלא תשתכח התורה מישראל], היינו דאמר רבי, כמה גדולים מעשי חייא [והוא מה שאמר רבי - כמה גדולים מעשיו של רבי חייא]".

ויש להבין מפני טרח כל כך רבי חייא עם הכותנה והמלכודות והבשר והמגילות וכו', וכי לא יכל ללכת לסופר סת"ם ולקנות ממנו את חמשת חומשי התורה כתובים על קלף, ולמה לו כל הטרחה הזו?

אלא שרבי חייא ידע שעל מנת להצליח במעשיו, הוא חייב שמן ההתחלה כל פעולותיו יהיו מצוה, וכך יצליח ללמד את הילדים ולא ישכחו את תלמודם אלא אדרבה יוכלו ללמד את חבריהם, ולכן טרח כל כך על מנת לתת את בשר הצבאים ליתומים ולקיים בכך מצוות צדקה, וכך התורה שילמד את הילדים הכתובה על עורם של אותם צבאים יהיה כח שלעולם לא ישכחו אותה, וכך לא תשתכח תורה מישראל.

וייקחו לי תרומה

ואומרת התורה (כה, ב) "וייקחו לי תרומה", וידועה השאלה של רבינו האלשיך הק' למה נאמר וייקחו לי תרומה, היה צריך לומר ויתנו לי תרומה כי אדם נותן את הצדקה ולא

תרומה

לוקח?

אלא אומר האלשיך הק', אדם יכול לתת צדקה רק כשהוא מבין ויודע שאת כל הכסף הוא הרוויח בזכות בורא עולם, ואם בורא עולם לא היה נותן לו ברכה לא היה מצליח בשום דבר, ואם הכל בזכות הקב"ה הכל שייך לקב"ה, ולכן הקב"ה אמר למשה רבינו לך תגיד לעם ישראל שייקחו משלי שהרי הכל שלי, ואדרבה דווקא מה שנותנים הוא הופך להיות של האדם ולא מה שנשאר ברשותו, וממילא אם האדם נותן הוא למעשה לוקח.

רבי יצחק אברבנאל

מעשה נורא קרה עם השר הגדול רבינו דון יצחק אברבנאל זצ"ל: שהיה איש נבון וחכם בחכמת התורה ובשאר חכמות. היה מדינאי, פילוסוף, רופא ומפרש המקרא. ולאחר מות אביו מילא את מקומו כשר האוצר של מלך פורטוגל.

היה איש תם וישר וירא אלוקים ומקפיד במצוות קלה כבחמורה ובפרט חיבב מצוות המילה והיה מל תינוקות ומכניסן בבריתו של אברהם אבינו. כראות מלך ספרד כך לקחו לו לשר האוצר ואיש סודו הנאמן וכל כתבי סודותיו היו מסורים בידו, חיבבו וקירבו אליו עד מאוד.

ויקנאו בו השרים הנוצרים וישטמוהו, ויאמרו למלך אתה נותן אימון מלא בשר האוצר היהודי, והבריות מרננים אחריו שאינו טומן ידו בצלחת וכל העושר הרב שלו בא מקופת המדינה בדרכים לא כשרות, עושה עושר שלא במשפט. המלך דחה אותם בקש ולא קיבל את טענותיהם, אך אחר הפצרות רבות ונשנות שהרבו ללחוץ אותו בדבר ואמרו שהוא מחפה על השר היהודי, ובראש המסיתים עמד שר קתולי שמרוב שנאה וקינאה לדון יצחק לא שקט על שמריו עד שהוציא מחשבתו אשר זמם לפועל, והמלך נאלץ לעשות כדברי השרים.

ויקרא אליו את דון יצחק ויאמר לו: כבוד השר הרי אתה יודע שאני נותן בך אמון מלא, אך מה אעשה והשרים לוחצים עלי לבדוק אחריך, לכן אבקשך להגיש בפני הצהרת הון ומס רכוש, אמר השר - את פי המלך לא אמרה, אך תן לי זמן שלושה ימים כדי שאוכל לעיין בניירות ואערוך רשימה מדויקת. אמר המלך: כדברך כן הוא.

תרומה

והשיב לשרים שבעוד שלושת ימים יגיש בפניהם את הדו"ח.

אכן כעבור שלושה ימים שציפו בכיליון עיניים, הגיש את הדו"ח המיוחל ובו היה כתוב שאומדן עושרו מסתכם בכשבע מאות אלף זהובים. כשמוע זאת השרים מילאו פיהם צחוק ואמרו למלך: כבוד המלך רום מעלתו! השר היהודי משטה בך, הרי רק ארמונו בלבד עולה בכפליים מסכום זה שהגיש בפניך, ועוד לו שדות וכרמים ונכסי נדל"ן והשקעות בבנק. הביאו שמאי להעריך את רכושו ואכן אישר את דבריהם, שהחשבון שהגיש שר האוצר אינו מגיע למחצה לשליש ולרביע מנכסיו. ויקצוף המלך מאוד וחמתו בערה בו.

קרא המלך לרבי יצחק ואמר לו - טענה יש לי עליך. מדוע כשביקשתי שתגיש בפני הצהרת הון את חשבון רכושך, הגשת סכום זעום ביחס לעושרך הרב, ואך שחוק והיתול הוא להאמין בחשבון שהגשת בפני, בשעה שרכושך עולה עשרת מונים על אשר הצהרת? ויענהו רבי יצחק: אדוני המלך ירום הודו! אמנם יש ברשותי הון רב כהנה וכהנה, אך אינני רואה שהוא רכושי לצמיתות, כי הכסף שאדם נכסף אליו נקרא זוזים על שם שהם זזים מאדם לאדם ברצונו ושלא ברצונו. ולפעמים אדם מפסיד את רכושו הן ע"י גניבה, שריפה, מס הכנסה, נפילה בבורסה, הפסד בעסקים וכו'. אם למשל המלך ייתן פקודה להחרים כל רכושי לאוצר המלוכה מי יאמר לו מה תעשה ומי יאמר לו מה תפעל. החשבון שמסרתי להוד מלכותו זהו כסף שהוצאתי מרשותי לצרכי צדקה וחסד, כסף זה הוא שלי ולא יוכל איש ליטלו ממני, הוא גנוז למעלה במרומים. וזו הייתה כוונתי בהצהרת הוני. רואים אנו שמה שיש לאדם באמת הוא רק מה שנתן לצדקה, לכן אמר הקב"ה וייקחו לי תרומה, כי מה שאתה נותן לצדקה הוא שלך לנצח נצחים ואתה לוקח אותו אתך לעולם הבא, אבל שאר הממון שלך אתה לא לוקח אתך לנצח אלא משאיר כאן בעולם הזה.

לתת חשיבות למצוות

וכמה שיהודי משתוקק לקיים את המצווה כך המצווה היא יותר חביבה על הקב"ה, וכשיהודי מקיים מצוה

תרומה

אבל לא בהתלהבות ולא בשמחה ולא בזריזות, גם בורא עולם לא שמח במצווה, ודבר זה אנו רואים בפרשת השבוע, שהקב"ה אמר למשה רבינו שיגיד לבני ישראל שכל אחד יתנדב ויתרום לבניית המשכן, והתורה כותבת חמש עשרה סוגים של תרומות שהביאו בני ישראל, ובהתחלה כותבת התורה 'וזאת התרומה אשר תיקחו מאיתם זהב וכסף ונחושת, ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים, ועורות אלים מאודמים ועורות תחשים ועצי שיטים' וכו', ובסוף התורה כותבת 'ואבני שוהם ואבני מילואים לאפוד ולחושן', ולכאורה הרי אותם אבנים היו אבנים יקרות מאוד והיה צריך לכתוב אותם בהתחלה לפני הזהב ומפני מה התורה כתבה אותם בסוף?

אלא אומר המדרש שהנשיאים הם אלו שהביאו את האבנים היקרות, והם מוזכרים בסוף משום שהנשיאים אמרו שבני ישראל יתרמו ומה שיהיה חסר אנו נשלים, ובסוף בני ישראל תרמו הכל וכשבאו הנשיאים לתת אמר להם משה כבר לא צריך בני ישראל נתנו הכל, וכשראו כך מאוד נצטערו הנשיאים ובסוף משה הסכים לקבל מהנשיאים את האבנים היקרות, ולכן התורה מזכירה אותם אחרונים כדי להראות שהתרומה של הנשיאים הכי פחות חשובה, מכאן אנו לומדים כמה אדם צריך להיות זריז במצוות, כמו שאמרו חז"ל (פסחים דף ד ע"א) "זריזין מקדימין למצוות".

מעלת העמל

והאור החיים הקדוש כותב עוד תירוץ מדוע נכתבו האבנים הטובות רק בסוף, שאמנם האבנים היו היקרות ביותר במיני התרומה, אך פחותות בחשיבותן הערכית. שכל התרומות באו ע"י טורח ועמל או חסרון כיס של התורם, אבל תרומת אבני השוהם ואבני המילואים, רבי יונתן בן עוזיאל אומר שהגיעו מנהר פישון ומגן עדן. וא"כ, תרומה זו הייתה חשובה פחות לפני הקב"ה, כי באו שלא ע"י טורח ויגיעה, ואף שלא ע"י חסרון כיס, ולכן נמנו בסוף.

וכתוב במדרש שלנשיאים היה יורד ביחד עם המן גם אבנים טובות ומרגליות, ומכיוון שלא טרחו בשבילם אלא קיבלו אותם ביחד עם המן, לכן הקב"ה כתב אותם אחרונים כי העריך

יותר את אלו שטרחו, ואפילו שהביאו דבר פחות יקר אבל הם טרחו בשביל להביא ולא בא להם בקלות.

מצוות הצדקה

כמה גדולה מצוות הצדקה עד שאמרו וצדקה תציל ממות.

רבינו הבעל שם טוב אומר שיש שני דברים שמצילים את האדם מן המוות, הדבר הראשון לימוד תורה הגמ' אומרת "תורה מגנא ומצלא" התורה מגינה ומצלת את האדם מכל צרה, והדבר השני שמציל את האדם מן המוות היא מצוות הצדקה כמו שאמרו חז"ל "וצדקה תציל ממות".

כמה גדולה מצוות הצדקה, שלמה המלך אומר (משלי יט, יז) "מלוה ה' חונן דל" מי שנותן צדקה לעני הוא כביכול נותן הלוואה לקב"ה, אומר החפץ חיים שכשנגזר על האדם איזו צרה בשמים עליו או על אשתו או על בניו, הקב"ה אומר לו אני נותן לך נפש תחת נפש, אתה החיית את העני אני אחייה את אשתך ואת בניך.

הגמ' מספרת (שבת דף קנו ע"ב) על ר' עקיבא שהבת שלו עמדה להתחתן, ובאו החוזים בכוכבים וא"ל הבת שלך אחרי החתונה תמות ושמר רבי עקיבא הדבר בליבו, בלילה לאחר החתונה הורידה הכלה את סיכת הראש שלה ותקעה אותה באחד החורים בכותל, למחרת החתונה קמה הכלה והוציאה את הסיכה מתוך החור בקיר, והנה נמשך ביחד עם הסיכה נחש ארסי שמת מהסיכה שנתקעה בעינו מבלי דעת, מבוהלת הלכה הכלה וסיפרה לאביה רבי עקיבא את הנס שאירע לה שניצלה ממוות, שאלה אביה איזה מעשה טוב נזדמן לך שבזכותו ניצלת? סיפרה הכלה שבשעת החתונה ראתה בפתח האולם עני אחד שהתבייש להיכנס פנימה ולאכול, והלכה ולקחה את מנת האוכל שלה ונתנה אותה לעני, אמר רבי עקיבא הוא מה שאמרו חז"ל (משלי י, ב) "וצדקה תציל ממות".

ע"י הצדקה נזכה לחיי העולם הבא

מספרת הגמרא (בבא בתרא דף י ע"א) "שאל טורנוסרופוס הרשע את ר"ע - אם אלוקיכם אוהב עניים הוא מפני מה אינו מפרנסם? א"ל - כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהינום, א"ל -

תרומה

אדרבה זו שמחייבתן לגיהינום, אמשול לך משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא כועס עליו? ואתם קרוין עבדים שנאמר (ויקרא כה, נה) 'כי לי בני ישראל עבדים', אמר לו ר"ע - אמשול לך משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא דורון משגר לו. ואנן קרוין בנים דכתיב (דברים יד, א) 'בנים אתם לה' אלוקיכם'".

בזכות שנדרו כסף לצדקה ניצלו

הבן איש חי מספר מעשה באישה שהלכה לטחון קמח, וכשבאה לביתה והכינה לחם בא עני שהיה רעב מאוד ונתנה לו את כל הלחם, והלכה לטחון עוד קמח והטחנה הייתה על יד הים, ואחרי שטחנה את החיטים בדרך חזור באה רוח חזקה והפילה את הקמח למים, ונצטערה מאוד והלכה לישיבה של רבי יוסף אבן מיגאש, ושאלה - רבי, למה הקב"ה עשה לי כך? ותוך כדי דיבור נכנסו כמה סוחרים עם דלי מלא מטבעות זהב לתת תרומה לרבי יוסף אבן מיגאש, וסיפרו שהפליגו באוניה וכשהיו בלב הים נעשה חור בתחתית הספינה והאוניה עמדה לטבוע, ונדרו שאם ינצלו יתרמו דלי של זהב לישיבה ופתאום נסתם החור באופן פלא, א"ל - לכו תבדקו איך נסתם החור, הלכו ובדקו והביאו את אותו שק קמח שנידבק בחור ועל ידו ניצלו בחדי שמים, סיפר להם כל המעשה, ואמר לאישה - כל הדלי עם המטבעות שלך הוא שבזכותך ניצלו.

אם לא יתן לצדקה יפסיד את כספו בדבר אחר

הגמרא אומרת במסכת בבא בתרא (דף י ע"א) "דרש ר"י ברבי שלום, כשם שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, כך חסרונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה", והגמרא מספרת על רבי יוחנן בן זכאי שחלם בראש השנה שהבנים של אחותו שהיו עשירים גדולים יפסידו השנה שבע מאות מטבעות זהב, מיד אחרי ראש השנה

תרומה

בא לבנים של אחותו ואמר להם - ישנה אלמנה שאין לה מה לאכול מיד עמדו ונתנו לה צדקה, למחרת בא רבי יוחנן בן זכאי ואמר להם - יש כלה יתומה שאין איך לחתן אותה עמדו ונתנו צדקה, וכך כל השנה כולה היה בא ר' יוחנן ומבקש צדקה בשביל העניים, עד שהגיע שוב ערב ראש השנה ומתוך כל השבע מאות מטבעות נתנו שש מאות שמונים ושלושה מטבעות לצדקה, והגיעו השליחים של המלך ולקחו אותם לבית הסוהר, בא לבקר אותם רבי יוחנן וא"ל - אל תדאגו, המלך ייקח ממכם רק שבע עשרה מטבעות, ולמחרת ביקש המלך שבע עשרה מטבעות זהב ושיחררו אותם, והיו דואגים שמא בכל יום יעשה להם המלך כך, ושאלו את רבי יוחנן - איך ידעת שהמלך יבקש רק שבע עשרה מטבעות? א"ל - שנה שעברה בראש השנה חלמתי שהשנה תפסידו שבע מאות מטבעות, ועד ערב ראש השנה רשמתי בפנקס שנתתם שש מאות שמונים ושלושה מטבעות, והיה חסר שבע עשרה מטבעות ולכן ידעתי שזהו הסכום שהמלך יבקש, אמרו לו - רבינו - אם כך ידעת למה לא אמרת לנו את החלום והיינו נותנים הכל לצדקה? א"ל - כי רציתי שתתנו לשם שמים, שאם הייתם יודעים לא הייתם נותנים לשם שמים אלא רק כדי להינצל.

עיקר הצדקה היא בפנים מאירות

ואמרו חז"ל, שעיקר הצדקה היא להראות לעני פנים מאירות, פנים של שמחה, ובגמרא כתובות (דף קיא ע"ב) נאמר "אמר ר' יוחנן: טוב המלבין שינים לחבירו יותר ממשקהו חלב, שנאמר (בראשית מט) "ולבן שנים מחלב", אל תקרי לבן אלא ליבון שינים". ומזה ילמד האדם, שאם נתן לאורח דבר מועט בסבר פנים יפות, שכרו גדול יותר ממי שנתן דבר גדול ללא סבר פנים יפות, שאם נותן צדקה ולא נותן בשמחה הפסיד את המצווה, שעיקר השכר על מצוות הצדקה היא שנותן את הצדקה בשמחה.

מעשה שלמה ואשמדאי

מובא בגמרא (גיטין דף סח ע"א) שבעת שהיה שלמה המלך עליו השלום בונה את בית המקדש, היה צריך הרבה

תרומה

אבנים למלאכה, אך עם כלי ברזל היה אסור לו לבנות אותו, שנאמר (שמות כ, כב) "ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה ותחללה", אמר לחכמים: איך אעשה את המלאכה הזו בלי כלי ברזל? אמרו לו החכמים: יש בריה אחת מששת ימי בראשית ושמיר שמה, וזה השמיר הביא גם משה לאבני האפוד, שהיה מראה את השמיר הזה על האבנים מבחוץ, והן נבקעות מאליהן.

אמר להם שלמה: ובאיזה מקום נמצא זה השמיר? אמרו לו: הבא אצלך שד זכר ושד נקבה וכפאם בייסורים, ויאמרו לך איה נמצא השמיר. הביא אותם, ולחצם יחד בייסורים, אמרו לו: אין אנו יודעים איה הוא, רק אפשר שאשמדאי מלך השדים יודע, אמר להם שלמה: ואיה נמצא מלככם שאוכל לכבשו שיאמר לי זאת? אמרו לו: הוא נמצא בהר פלוני, וכרה לו שם בור, ומלאו מים, ומכסה באבן אחת, ונחתם בחותמו, בכל יום הוא עולה לרקיע, ולומד שם בישיבה של מעלה, ויורד אח"כ לארץ ולומד בישיבה של מטה, וכשבא, הולך לבור הזה ובודק את החותם שלו, אם לא נגע אדם בו לגלות בורו, פותח את הבור ושותה מים, ואח"כ מכסהו וחותם אותו בחותמו, והולך לו.

שלח שלמה המלך עליו השלום, את בניהו בן יהוידע אצלו, ונתן לו שלשלת שהיה חקוק עליה שם קדוש, וטבעת שהיה חקוק עליה שם קדוש, וגזות צמר וכדים של יין, והלך לשם בניהו, וחפר לו בור למטה מבורו של אשמדאי, ושפך המים שהיה בבור העליון לתוך בורו התחתון דרך נקב שנקב בשפה שבין שתי הבורות, ולפי שבורו של אשמדאי היה גבוה בהר מקרקעית הבור התחתון לכן כל המים שהיו בבורו נתרוקנו לתוכו מאליהם, ואח"כ סתם את הנקב שעשה בין בורו לבור אשמדאי בגזות צמר, כדי שכאשר ישים יין בבור העליון לא יזוב ממנו לתחתון, וחפר בור למעלה מבורו של אשמדאי ושפך היין לשם, ומלא את שתי הבורות עפר, כדי שלא יבין אשמדאי, ועלה בניהו וישב על האילן,

וכשבא מלך אשמדאי בדק לחותמו ומצאו שלם, פתח את הבור ומצא בו יין ולא רצה לשתות את היין, אבל אח"כ היה צמא מאוד ולא יכל

תרומה

להתאפק ושתה מן היין ונשתכר ונרדם, ירד בניהו מן האילן ובא אצלו, והשליך עליו שלשלת וסגר השלשלת סביב צווארו, שלא יוכל ראשו לצאת, וכשהקיץ משנתו ראה שלשלת על צווארו, והיה משתגע ומתעסק לנתקה הימנו, אמר לו בניהו שם של הקב"ה עליך תיזהר שלא ישבר!

והוליכו בניהו אל שלמה המלך ואמר לו שלמה המלך: אין אני רוצה ממך דבר, רק רוצה אני לבנות את בית המקדש, ונצרך לי השמיר לאבנים, אמור לי איה הוא נמצא? אמר לו: השמיר לא נמסר לי כי אם לשר הים, ואינו נותנו כי אם לתרנגול הבר, שמאמינו בשבועתו שנשבע לו שיחזיר אליו את השמיר, אמר לו, ומה הוא עושה עמו? אמר לו הוא מביא אותו להרים שאין בהם ישוב של זרעים ואילנות להתפרנס שם, ומניח אותו על ראש ההר, ומתבקע ההר מעט כמו חריץ עד שמשליך שם זרע האילנות, וגדלים שם אילנות ומתפרנס מהם.

בדקו וחפשו עד שהיו בקיאים היכן יש קן של זה התרנגול, ומצאו בנים בקן שלו, כסו את הקן למעלה בזכוכית לבנה, כדי שיראה את בניו בקן ולא יוכל להיכנס אצלם, ויצטרך להשתמש עם השמיר להניחו על הזכוכית למען תבקע הזכוכית, כשבא התרנגול ורצה להיכנס לקנו אל בניו, לא היה יכול להיכנס, הלך והביא את השמיר, והניח אותו על כסוי הזכוכית, צעקו עליו שלוחיו של שלמה המלך בקול, השליך את השמיר, ולקחו הם את השמיר, הלך התרנגול וחנק את עצמו, לפי שעבר על השבועה, שנשבע לשר הים.

אחרו ועכבוהו לאשמדאי אצל שלמה המלך עד שבנה את בית המקדש, יום אחד היה שלמה המלך עומד אצל אשמדאי יחידי, אמר לו כתוב (במדבר כג, כב) "כתועפות ראם לו", ואמרנו: כתועפות - אלו מלאכי השרת, ראם - אלו השדים, מהו גדולתכם שנשתבח בכם הקב"ה יותר מאתנו?, אמר לו אשמדאי: קח את השלשלת ממני, ותן לי טבעתך ואראך לך את גבורתי. לקח שלמה את השלשלת ממנו ונתן לו טבעתו. באותה שעה גבר אשמדאי על שלמה ולקח ממנו את בגדיו, ומלך על מלכותו במקומו ודחהו ארבע מאות פרסאות. ועל אותה שעה אמר שלמה המלך בספרו קהלת (א, ג) "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת

תרומה

השמש".

והיה שלמה מחזר על הפתחים, ובכל מקום שבא אמר: אני שלמה מלך ישראל וכשבא אצל הסנהדרין, אמרו וכי שוטה יחזיק תמיד לומר דבר אחד של שטות? אמרו לבניהו: בזמן באחרון המלך קרא לך לבוא אליו? אמר להם לא, שאלו את נשותיו כאשר הוא בא אצלכם, הוא יחף? אמרו להם לא, הוא בא אצלנו כשהוא עם גרביים, אמרו סנהדרין אם כך הוא, אז זה שד, שרגליו של שד דומות לשל תרנגול, ובגלל זה הוא בא עם גרביים, הביאו לשלמה ונתנו לו טבעתו שחקוק עליה שם, וכשנכנס שלמה למלכותו ראה אותו אשמדאי ופרח ממנו, ואף על פי כן נשאר לו פחד ממנו, וזהו שכתוב (שיר השירים ג, ז) "הנה מיטתו שלשלמה, ששים גיבורים סביב לה מגברי ישראל", ע"כ.

ועל אותו הזמן ששלמה המלך היה בגלות אמר - "טוב ארוחת ירק ואהבה שם משור אבוס ושנאה בו" (משלי טו, יז), שהמדרש מספר שבאותו זמן ששלמה המלך ירד מכיסא מלכותו היה מחזר על הפתחים לבקש צדקה, ויום אחד פגש אדם עשיר את שלמה המלך, ואמר לו בוא תאכל אצלי בבית, הלך העשיר ושחט עבורו שור אבוס והגיש את בשרו לפני שלמה המלך, כשהתחיל שלמה המלך לאכול אמר לו העשיר - אני זוכר שפעם היית מלך ותראה את מצבך היום שאתה עני ואביון, מיד התחיל שלמה המלך לבכות ומרוב צער לא היה יכול לאכול, קם שלמה המלך והלך.

למחרת פגש אדם עני את שלמה המלך ואמר לו בוא תאכל אצלי בבית, אמר לו שלמה המלך - אתה רוצה לעשות לי מה שעשה לי העשיר אתמול? אמר לו העני - אני אין לי כסף ואין לי בשר, יש לי רק כמה ירקות ומהם אעשה לנו סעודה, אמר לו שלמה המלך אבוא איתך, בא שלמה המלך לביתו של העני והעני הגיש לפניו ירקות, ואמר לשלמה המלך - אל תדאג הרי וודאי שאתה עוד תחזור להיות מלך, כי הקב"ה הרי נשבע לדוד אביך שרק מזרעו יהיו המלכים בעם ישראל, כמו שנאמר בפסוק (תהלים קלב, יא) "נשבע ה' לדוד אמת לא ישוב ממנה, מפרי בטנך אשית לכיסא לך", ועקב דברי הנחמה והעידוד שאמר לו אותו העני, ארוחת הירקות הפשוטה הייתה חביבה עליו

תרומה

יותר מהארוחה המפוארת של בשר השור האבוס.

וכשחזר שלמה המלך לכיסא מלכותו ישב וכתב את הפסוק הזה (משלי טו, יז) "טוב ארוחת ירק ואהבה שם משור אבוס ושנאה בו", טובה ארוחת הירק שאכלתי אצל העני ו'אהבה שם', שאמר לי דברי עידוד ונחמה, יותר משור אבוס שאכלתי אצל העשיר שאמר לי דברים שהיה לי בהם צער.

הילולת משה רבינו – ז' באדר

בעזרת השם ביום שישי הקרוב יחול יום ההילולה של משה רבינו, כמו שמובא בגמרא ששבעה באדר הוא יום ההילולה של משה רבינו.

משה רבנו רעיא מהימנא שהיה אדון הנביאים והגיע לדרגה הגבוהה ביותר שבשר ודם יכול להגיע אליה, כמו שכתוב בפסוק (יט, ג) "ומשה עלה אל האלוקים" ואמרו חז"ל שכל הנביאים התנבאו באספקלריא שאינה מאירה כלומר בחזיון בחלום הלילה, אבל משה רבנו התנבא באספקלריא מאירה וכמו שכתוב בפסוק (ויקרא א, א) "ויקרא אל משה", שהקב"ה היה מדבר עם משה רבנו כמו אדם שמדבר עם רעהו כמו שכתוב בתורה (במדבר יב, ח) "פה אל פה אדבר בו".

משה רבינו זכה לתואר איש האלוקים כמו שנאמר (דברים לג, א) "וזאת הברכה אשר בירך משה איש האלוקים את בני ישראל", רשב"י בזוהר הקדוש קורא למשה רבינו רעיא מהימנא רועה הנאמן שהיה הרועה של עם ישראל, משה רבינו זכה להוריד את התורה מן השמים כמו שכתוב במשנה (אבות א, א) "משה קיבל תורה מסיני", וזכה משה רבינו שהתורה נקראת על שמו כמ"ש (מלאכי ג, כב) "זכרו תורת משה עבדי".

משה רבינו מסר את נפשו למען כלל ישראל עד שהיה מסכים להפסיד את כל העולם הזה וכל העולם הבא שלו העיקר שלא יינזקו כלל ישראל, וכך אנחנו רואים בתורה שעם ישראל נכשלו בעבודה זרה בחטא העגל והקב"ה רצה לאבד את עם ישראל מן העולם, ומשה רבינו עמד בתפילה והתחנן לקב"ה ומסר את נפשו למען כלל ישראל, ואמר לקב"ה (לב, לב) "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת", הקב"ה אמר למשה אני יאבד את עם

תרומה

ישראל מן העולם וממך אני אוציא עם חדש, ומשה רבינו לא הסכים ואמר לקב"ה אם אתה לא מוחל לעם ישראל על חטא העגל, מחוק אותי ואל ייזכר שמי בתוך ספר התורה.

ואמרו רבותינו ז"ל במדרש שמשה רבנו נסתלק מן העולם בלא חטא, ונפטר בזמן מנחה של שבת ולכן אומרים אנו בתפילת מנחה (תהלים לו,ז) "צדקתך כהררי א-ל משפטיך תהום רבה", שאף על פי שמשה רבנו היה בלא חטא כלל ולא מובן מדוע מת, בכל זאת אנו מקבלים את הדין משום ש-'משפטיך תהום רבה', משפטי ה' עמוקים מאוד למעלה מבינת בשר ודם.

ואמרו חז"ל במדרש, שהקב"ה בעצמו נתעסק בקבורתו של משה רבינו, וזכה לכך מפני שנתעסק בעצמות יוסף ביציאת מצרים בזמן שכל ישראל היו עסוקים לאסוף את הכסף והזהב מהמצרים, אמר לו הקב"ה אתה הנחת את כל עסקיך ונתעסקת בעצמותיו של יוסף אף על פי שאתה לא מזרעו ולא מחויב בכבודו, חייך שאני מניח עליונים ותחתונים ואיני מתעסק אלא בקבורתך, ועליך נאמר הפסוק (משלי י, ח) "חכם לב ייקח מצוות".

ואמרו חז"ל שזכה משה להוציא את עם ישראל ממצרים וליתן לעם ישראל את התורה על ידו, מכיוון שהיה "נושא בעול עם חברו" והשתתף בצערן של ישראל, וכמו שכתוב בפסוק (שמות ב, יא) "ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם וגו'", ודרשו חז"ל "ויגדל משה" לשון גדולה שמינהו פרעה להיות מושל על ביתו והיה לו מדרך הטבע להיות קשור לפרעה ולביתו, אבל עם כל זאת אומרת לנו התורה שמשה רבינו עזב את כל הגדולה שהייתה לו "ויצא אל אחיו וירא בסבלותם", ופירש רש"י נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם, והיה מתבונן תמיד להיות נושא בעול עמהם וכמש"כ במשנה באבות (פרק ו) "ונושא בעול עם חברו" שהיא מהדברים אשר התורה נקנית בהם.

ואמרו במדרש (מ"ר שמות פ"א אות לב) "וירא בסבלותם" מהו "וירא"? שהיה רואה בסבלותם ובוכה ואומר חבל לי עליכם מי יתן מותי עליכם שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט וכו', והיה מניח עסקיו והולך ומיישב להן סבלותיהם ומסייע להם בעבודת פרך, אמר הקב"ה אתה הנחת עסקיך והלכת

תרומה

לראות בצערן של ישראל ונהגת בהם מנהג אחים, אני מניח את העליונים ואת התחתונים ואדבר עמך, הדא הוא דכתיב (ג, ד) "וירא ה' כי סר לראות" ראה הקב"ה במשה שסר מעסקיו לראות בסבלותם לפיכך "ויקרא אליו ה' מתוך הסנה".

כמו שכתוב במדרש (שמו"ר ב, ב) ומשה היה רועה (תהלים יא) "ה' צדיק יבחן", בדק לדוד בצאן ומצאו רועה יפה, היה מוציא הקטנים לרעות כדי שירעו עשב הרך, ואחר כך מוציא הזקנים לרעות כדי שירעו עשב הבינונית, ואחר כך היה מוציא הבחורים שהיו אוכלים עשב הקשה, אמר הקב"ה מי שהוא יודע לרעות צאן איש לפי כוחו יבוא וירעה בעמי, ואף משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן, אמרו רבותינו כשהיה משה רבינו רועה צאנו של יתרו ברח ממנו גדי, ורץ אחריו עד שהגיע לבריכה של מים ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו אמר לא הייתי יודע שרץ היית מפני הצמא, עייף אתה, הרכיבו על כתפו והיה מהלך, אמר הקב"ה יש לך רחמים לנהוג צאן כך, אתה תרעה את צאני ישראל.

מובא בגמרא במסכת סוטה (דף יד ע"א) - "אמר רבי חמא ברבי חנינא: מפני מה נסתתר קברו של משה מעיני בשר ודם? מפני שגלוי וידוע לפני הקב"ה שעתיד בית המקדש ליחרב ולהגלות את ישראל מארצם. שמא יבאו לקבורתו של משה באותה שעה ויעמדו בבכייה ויתחננו למשה ויאמרו לו: משה רבינו עמוד בתפלה בעדנו ועומד משה ומבטל את הגזירה. מפני שחביבים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם. שכן אתה מוצא בשעה שהיו ישראל במדבר וסרחו במעשיהם ועשו עגל, קצף הקב"ה על ישראל ואמר למשה: הרף ממני ואשמידם. כמה צדיקים היו באותו הדור וכמה חסידים: משה ואהרן ויהושע אלדד ומידד ושבעים זקנים ושאר חכמים ותלמידים, ולא עשה בשבילם ולא ביטל הגזירה אלא בשביל משה".

הרב הבן איש חי כותב, שבליל ז' באדר כל אדם ידליק שתי נרות, נר אחד לכבוד משה רבינו והנר השני לכבוד אסתר המלכה, וכל אדם יתפלל ויבקש ממשה רבינו שיעמוד בתפילה על כלל ישראל, ומובא במדרש שבשעה שעם ישראל מתפללים ומבקשים ואומרים - משה רבינו, עם ישראל בצער, עמוד

תרומה

והתפלל לפני הקב"ה, ועומד משה רבינו ומתפלל על עם ישראל ומבטל את כל הגזירות.

הגמרא אומרת, שהמן הרשע עשה גורל באיזה חודש הכי כדאי לאבד את היהודים ויצא הגורל על חודש אדר, והמן שמח שמחה גדולה כי אמר המזל של עם ישראל בחודש אדר לא טוב, כי אפילו המנהיג של עם ישראל משה רבינו מת בחודש אדר, אבל המן הרשע לא ידע שמשה רבינו גם נולד בחודש אדר וגדול יום הלידה מיום הפטירה, ודווקא חודש אדר הוא החודש המוצלח ביותר של עם ישראל שבו ירדה לעולם נשמתו של משה רבינו, ולכן בזכות שמשה רבינו גם נולד בז' באדר לכן כל הגזרה של המן הרשע התבטלה ונהפכה לטובה.

ביום זה, ז' אדר, צריך כל אדם לתת לבו לשני דברים שיהיו נטועים וקבועים אצלו לתמיד: צפייה לישועה, ויראת הדין.

צפייה לישועה כיצד?

תחילת לידתו של משה רבינו בצער גדול הייתה. שגזר פרעה: כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, וזה שלש שנים ושליש שנה ששוטרי פרעה וכל עמו אורבים לכל אישה הרה בישראל וכיון שמלאו ימיה ללדת, והנה בן - מיד חוטפים אותו ממנה ומשליכים אותו היאורה ומטביעים אותו. מרחם אמו יצא למות. וכל ישראל, קטניהם עם גדוליהם שרויין בצער ומיואשין מן הישועה:

עמרם, גדול הדור היה כיון שראה את עמו בצער הגדול הזה, אמר, לשווא אנו עמלים! עמד וגרש את אשתו לבל יולידו עוד לתוהו, ואשתו כבר הייתה מעוברת עם משה שלשה חדשים. עמדו כל ישראל וגרשו נשותיהם:

באותה שעה שרתה רוח הקדש על מרים בת חמש השנים, ואמרה: עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל! ויתאוששו אביה ואמה מדבריה ויתחזקו באמונתם ובצפייתם לישועה, וחזרו ונישאו זה לזה וכמוהם עשו כולם, והנה נולד מושיעם של ישראל!: וכמה צער ורוגז היו אחר לידתו של משה; כל עם פרעה, אנשים ונשים וטף, ארבו כולם לצודו ולהשמידו, והנה הוא מושלך הפקר במי היאור!:

ואחר שנִצל ממי היאור, שמא תאמר

תרומה

עברה הסכנה? והלא הסכנה גדולה עכשיו שבעתים. שהרי נפל בעודו תינוק בין שְׁני האריות, בבית פרעה הוא נִתן, שמשם הזעם והחרון יוצאים על ישראל להשמידם, והרי תינוק הוא משה, את אביו לא ידע את אמו לא הכיר ואת כל עמו לא ראה - הרי יוסיפו בני עֲוָלה לענותו ויעשו גם אותו לצורר ישראל ונוסף גם הוא על שונאינו. ועדַיִן פחדו של עמרם קָיֵם - לשווא אנו עמלים!:

עכשיו בוא וראה כמה גדול כח האמונה וההתחזקות בצפייה לישועה, זו שפעמה בלב מרים והפעימה את לבות אחרים שמלאו אמונה וצפייה כמוה, אלמלא נולד משה מה טעם היה לכל העולם ומלואו, שהיה חוזר לתוהו ובוהו. ועכשיו שנולד אף על פי שהוא נתון בין שְׁני אריות - סוף שיצא משם ויושיע את כל עמו ויאיר לכל העולם בכל הדורות, ואת מלתעות רשעים ישבר, ואף הם יאמרו: ה' הצדיק!, הא למדת, כמה צריך כל אדם בכל עת ובכל שעה להתחזק באמונה ולצפות לישועה.

יראת הדין כיצד?

משה רבינו היה אדון כל הנביאים, שמיום שנולד שרתה בו רוח נבואה, והושיע לישראל, ועשה כל האותות והמופתים במצרים, וקרע את הים, ודרך דרך בשמים, ותפס במלחמתן של מלאכים ושרפים וקבל תורה של אש, ודר תחת כיסא של אש, ודבר עם ה' פנים אל פנים, ולמד תורה לכל ישראל, וכלכלם ארבעים שנה במדבר, ועשה מלחמה עם סיחון ועוג, והעמיד חמה ולבנה - כיון שחטא חטא קל במי מריבה, ונתמעט קידוש שמו יתברך בשגגתו, נגזרה עליו מיתה - עַל אֲשֶׁר מעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' כִּי מִנֶּגֶד תִּרְאֶה אֶת הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא (דברים לב) וגו'; ולא עמדו לו כל זכויותיו וצדקותיו אשר פעל עם ישראל כנגד מידת הדין, שהיא מידת האמת של בורא כל העולמים, הא למדת כמה גדול עמקו של הדין וכמה צריך אדם להתייראּ מן החטא אפילו של שוגג, כל שכן מן החטא שאינו של שוגג.

תרומה

שבת זכור

"זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים אשר קרך בדרך" (דברים כה, יז)

אמרו רבותינו ז"ל, שבת שלפני חג הפורים קוראים בתורה 'זכור את אשר עשה לך עמלק', כי המן הרשע היה מזרעו של עמלק ולכן קוראים בתורה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח.

כתוב בתורה (יז, ח) "ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים", ושואלת הגמרא מדוע התורה מציינת את שם המקום שבו בא עמלק להילחם בעם ישראל? אלא אומרת הגמרא שנקרא שם המקום רפידים לפי ששם רפו ידיהם מן התורה, וכיון שהתרחקו מהתורה מיד בא עמלק ונילחם בהם.

משל לילד שאבא שלו היה מרכיב אותו על הכתפיים וכל מה שהיה הבן מבקש היה האבא נותן לו, ובאמצע הדרך בא אדם ועבר מול הבן בעודו על הכתפיים של אביו ושאל הבן את אותו אדם האם ראית את אבא שלי? כששמע האבא כך מיד השליך את הבן מהכתפיים שלו ובא הכלב ונשך אותו, הנמשל כך בני ישראל היו במדבר והקב"ה מקיף אותם בענני כבוד ועושה להם ניסים גדולים, ופתאום הם שואלים את משה (יז, ז) "היש ה' בקרבנו אם אין"? מיד הקב"ה הוריד את השמירה מעם ישראל ובא עמלק ונלחם בהם.

לאורך כל הדורות היו הרבה גויים שבאו להילחם ולהרוג בעם ישראל, ובכל זאת התורה לא ציוותה למחות אותם מן העולם, ומה מיוחד דווקא בעמלק שהתורה מצווה אותנו תמחה את זכר עמלק מתחת השמים? ודרשו חז"ל על הפסוק (יז, טז) "כי יד על כס יה", כתוב כס ולא כתוב כיסא חסר את האות א', לומר לך שאין כיסא הכבוד שלם עד שימחק זרעו של עמלק מן העולם.

אלא אומר הרב החתם סופר, שאחת העבירות החמורות בתורה היא אדם שמקרר אחרים מלשמור את התורה והמצוות, לפעמים יהודי מקיים את התורה והמצוות מתוך התלהבות גדולה והשתוקקות גדולה, ופתאום בא אדם אחר ומקרר אותו בתורה ובמצוות, וזהו הדבר הקשה ביותר לפני הקב"ה וזו הייתה דרכו של עמלק, הוא רצה לקרר את עם ישראל

תרומה

מהתורה והמצוות, כמו שכתוב (דברים כה, יח) "אשר קרך בדרך" לשון קור שבא לקרר את עם ישראל מן התורה והמצוות.

קידד את הקדירה

ודרשו חכמינו זיכרונם לברכה מהו "אשר קרך"? שהיו כל אומות העולם יראים להילחם בעם ישראל אחרי ששמעו את כל הניסים שעשה הקב"ה לעם ישראל ביציאת מצרים, ובא עמלק מארץ רחוקה מאוד להילחם בעם ישראל כדי להראות מקום לאחרים שאפשר להילחם בעם ישראל, משל לאמבטיה רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה, בא טיפש אחד וקפץ לתוכה אף על פי שקיבל כוויה חזקה אבל קירר את המים בפני אחרים, אף כאן כיון שיצאו ישראל ממצרים הקב"ה קרע להם את הים וטבעו המצרים בתוך הים נפל פחדן של ישראל על כל האומות, כיון שבא עמלק קירר את היראה מעם ישראל שזלזל ולא התפעל מהנסים הגדולים ובא להילחם בישראל

מסופר שפעם הבעל שם טוב יצא לטייל עם תלמידיו, וברוסיה כשיורד שלג יש קור גדול מאוד ובמקום שהיה נהר בשלג הכל היה קפוא, והיו בני הכפר הולכים ומטיילים מעל הנהר כי מעל הכל הייתה שכבת קרח, והיה הבעל שם טוב הולך עם תלמידיו ופתאום הצדיק נעמד ומסתכל על ילד קטן גוי שהיה מצייר על הקרח צורה של שתי וערב, והצדיק נעמד במשך דקות ארוכות והתלמידים לא הבינו מה הרב נעמד ליד ילד קטן גוי שמצייר על הקרח ציור של שתי וערב, אמר הבעל שם טוב מילד זה למדתי לימוד גדול מאוד, מתי שיש קור גדול אפשר לצייר על הקרח כל מה שרוצים אבל מתי שמגיע החום הכל נמס, כך היצר הרע מצייר לאדם כל מיני ציורים בלב רק מתי שהלב הוא קר ואין בו חום של קדושה, אבל מתי שיהודי הלב שלו חם לבורא עולם היצר הרע לא יכול לצייר עליו שום דבר, והוא מה שהתורה מצווה אותנו (ויקרא ו, ו) "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה".

לכל יהודי יש בתוך הלב שלו ניצוץ קדוש שמחבר אותו לבורא עולם, ויהודי צריך כל חייו להתפלל שאותו ניצוץ שנמצא בתוך הלב לא יכבה לעולם, בבחינת "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה".

תרומה

קרך לשון מקרה

ועוד אומר רבינו החתם סופר שעמלק בא להכניס בעם ישראל ספק באמונה בבורא עולם, ואומר רשב"י בזוהר הקדוש שעמלק בגימטרייה מאתיים וארבעים וספק בגימטרייה מאתיים וארבעים, כי עמלק בא להכניס ספק באמונה בבורא עולם.

כל הנס שהיה בפורים היה נס נסתר נס שהיה מוסתר בטבע, אבל יש זמנים שבני ישראל היו ראויים שהקב"ה יעשה להם נס גלוי מעל הטבע, ויש זמנים שבני ישראל לא היו ראויים שהקב"ה יעשה להם נס מעל הטבע, בזמן שבני ישראל היו כשרים ועשו רצונו של הקב"ה זכו לניסים מעל הטבע, כמו קריעת ים סוף שהיה נס גדול ומפורסם, אבל בזמן מרדכי ואסתר בני ישראל לא הלכו בדרך התורה והמצוות, אלא עזבו את התורה והמצוות וחיללו את השבת והלכו לסעודתו של אחשוורוש ואכלו בשר חזיר ושתו יין נסך, ולכן לא היו ראויים שהקב"ה יעשה להם נס מעל הטבע, אבל צריכים אנחנו לדעת שגם כשיהודי לא הולך בדרך ה' עדיין הקב"ה משגיח עליו ושומר עליו מאוד שלא יינזק מכל רע, אבל כל זאת עושה הקב"ה בהסתר ולא בגלוי אלא מסובב את הנס בתוך הטבע.

משל למה הדבר דומה לבן של מלך שלא היה מתנהג טוב והיה הולך בדרך לא טובה, וכל מה שהיה המלך נותן לו מוסר ומדבר אתו לא היה שומע, עד שיום אחד החליט המלך לגרש את בנו מהבית ואמר לו המלך אל תחזור לבית אלא עד שתחזור לדרך טובה, ויצא הבן מהבית והיה הולך ביער והמלך היה עומד בחלון של הבית ומסתכל במשקפת לאן הולך הבן, וכך היה המלך עוקב אחריו מרחוק עד שיום אחד ראה המלך שהקיפו חיות טורפות ומסוכנות את הבן, ולא ידע המלך מה לעשות, אם ישלח את החיילים שלו יבין הבן שעדיין האבא שלו שומר עליו ודואג לו, וייישאר בדרך הרעה ולא יחזור לדרך טובה, אבל אמר המלך אם אני אשאיר את בני לבד אולי הוא לא יצליח להינצל מן החיות והם יטרפו אותו, מה עשה המלך קרא לחיילים שלו וביקש מהם שיתחפשו לציידים וילכו ביער ויעשו עצמם כציידים ויהרגו את החיות הטורפות, וכך הבן של המלך ניצל אבל לא ידע שהציידים

תרומה

האלו הם החיילים של המלך, ואחרי כמה ימים רואה המלך במשקפת שבאו שודדים והקיפו את בנו, ושוב אמר המלך אם אני אשלח את החיילים שלי הבן שלי לא יחזור בתשובה, כי הוא יגיד הנה האבא שלי דואג לי גם כשאני הולך בדרך לא טובה, קרא לחיילים שלו וביקש מהם שיתחפשו לרועי צאן, ובאו ליער והבריחו את השודדים והצילו את הבן של המלך, והנמשל כך עשה הקב"ה לעם ישראל בזמן מרדכי ואסתר, שבני ישראל לא היו ראויים לנסים גלויים כי הם עזבו את התורה, אבל הקב"ה אוהב את עם ישראל אהבת עולם, וגם כשיהודי לא הולך בדרך ה' הקב"ה משגיח עליו, וכך בזמן מרדכי ואסתר הקב"ה השגיח על עם ישראל בהשגחה גדולה מאוד אבל הכל היה בסתר, הגמרא אומרת למה ניקרא שמה אסתר? בגלל שכל הניסים שהקב"ה עשה לעם ישראל בזמנה היה ניסים בסתר, אסתר לשון הסתרה.

וכך היה בזמן המן הרשע שהיה מזרעו של עמלק, גם הוא חשב שאין בורא לעולם וכל מה שקורה היה מקרה ולכן המן לא התפעל מהנסים והנפלאות, כי היה כופר בהשגחת ה' יתברך.

אנחנו רואים במגילת אסתר שהמן הכין עץ גבוה כדי לתלות עליו את מרדכי, ובדיוק באותו לילה נדדה שנת המלך אחשוורוש וביקש להקריא לפניו מספר הזיכרונות, והמדרש אומר שמי שהיה קורא למלך מספר הזיכרונות היה אחד מבניו של המן הרשע, וכשפתח את הספר הוא רואה כתוב לפניו שמרדכי היהודי הציל את המלך, ובנו של המן העביר דף כדי לקרוא משהו אחר אבל נעשה נס שבכל מקום שפתח את הספר היה כתוב את מעשה מרדכי שהציל את המלך, ובדיוק באותה שעה המן מסתובב בחצר המלך באמצע הלילה, והמלך שואל מי בחצר ומיד אומרים לו המן בחצר, והמן נכנס והמלך שואל אותו תגיד לי מי שהמלך חפץ ביקרו מה צריך לעשות לו? מיד המן חושב מי חשוב למלך יותר ממני אומר לו המן צריך להלביש אותו את בגדי המלך ולהרכיב אותו על סוס של המלך, ולהסתובב בכל העיר ולומר (אסתר ו, ט) "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו".

מיד אומר לו אחשוורוש להמן (אסתר ו, י) "מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי

תרומה

היושב בשער המלך אל תפל דבר מכל אשר דברת", מיד המן לקח את מרדכי והלביש אותו בבגדי המלך והרכיב אותו על הסוס של המלך, והיה מסתובב בכל העיר והיה מכריז 'ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו', וכשהמן הגיע ליד הבית שלו הבת שלו הייתה בטוחה שמי שרוכב על הסוס הוא אבא שלה ומי שמוליך את הסוס הוא מרדכי היהודי, מיד לקחה חבית של שופכין ושפכה על המן על אבא שלה, וכשהמן הסתכל למעלה והבת שלו ראתה שהיא שפכה על אבא שלה מיד קפצה מהגג ומתה, וכשחזר המן לבית שלו כתוב (אסתר ו, יג) "ויספר המן לזרש אשתו ולכל אהביו את כל אשר קרהו", מהו כל אשר קרהו? שהכל היה במקרה, שבמקרה המלך לא הצליח להירדם, ובמקרה הוא היה בחצר המלך, ובמקרה קראו למלך שמרדכי עשה טובה למלך, שלא הבין שיש בורא לעולם שהוא מסובב כל הסיבות והכל הוא עושה כרצונו, אבל בגלל שאין מקרה בעולם והכל מכוון מן השמים, הקב"ה הפך את הכל לטובת עם ישראל.

נאמר במגילה (אסתר א, ב) "כשבת המלך אחשוורוש על כיסא מלכותו אשר בשושן הבירה", אומר המדרש ששלמה המלך היה לו כיסא מיוחד מאוד שהיה בו שבעים ושתים מדרגות, והיו בו אריות מזהב ונשרים מזהב והכל עשה על פי שמות קודש, וכשהיה שלמה יושב על הכיסא הנשרים היו סוככים בכנפיהם מעל שלמה והיונה הייתה מניחה לו את הספר תורה בחיקו, וכשנחרב בית המקדש בא פרעה לשבת על הכיסא ונשך אותו האריה לכן ניקרא פרעה נכֹה, ואחשוורוש ביקש שיבנו לו אותו דוגמה של כיסא כמו של שלמה המלך, וחיפש אומנים ומצא רק בשושן אבל אחשוורוש בכלל היה גר בבבל, ואחרי שהכיסא היה מוכן ביקש להביא את הכיסא לבבל אבל לא היה אפשר ולכן העביר את עיר הבירה לשושן, ולמה עשה הקב"ה כך? כי ראה הקב"ה שעתידה לבוא גזרה על עם ישראל ומי שיבטל את הגזירה אלו מרדכי היהודי ואסתר, אבל אחשוורוש בבבל ומרדכי בשושן? מה עשה הקב"ה סיבב את הכל כדי שאחשוורוש יבוא לשושן, אין מקרה בעולם.

וכן הגמרא אומרת (חולין דף קלט ע"ב)

תרומה

"אסתר מן התורה מנין (דברים לא, יח) 'ואנכי הסתר אסתיר'", מניין לומדים את ענין של אסתר בתורה שהקב"ה משגיח על עם ישראל אבל מסתיר את עצמו, שנאמר ואנוכי אסתר אסתיר פני ביום ההוא שכשבני ישראל רחוקים מהתורה והמצוות הקב"ה מסתיר את עצמו אבל ממשיך להשגיח עליהם, כמו שכתוב בשיר השירים (ב, ט) "משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים".

והוא יסוד האמונה להאמין שאין מקרה בעולם והכל מכוון מן השמים, ולא רק הדברים הגדולים הם מכוונים מן השמים אלא גם הדברים הקטנים ביותר מכוונים מן השמים, עד שאמרו חז"ל אין אדם נוקף אצבעו מלמטה עד שמכריזין עליה מלמעלה.

ולכן בכל מגילת אסתר לא כתוב במפורש שמו של הקב"ה בגלוי, כי הקב"ה הסתיר את עצמו ורק ברמז רמוז שמו של הקב"ה במגילה, כמו שכתוב (אסתר ה, ד) "י'בוא ה'מלך ו'המן ה'יום" שהוא ר"ת של שמו של הקב"ה.

ויה"ר שנזכה למחות את זכרו של עמלק הוא היצה"ר מתוכנו, ונזכה לשמחת פורים שלימה ואמתית לכלל ישראל ובפרט לשומעי וקוראי השיעור כאן ובכל מקום שהם. אמן.

מוסדות התורה והחסד **בית מאיר**

השיעור השבועי

מפי מורנו ורבנו האדמו"ר

הרב
שמואל שמעון טולידאנו
שליט"א

שיתקיים בעזרת ה' יתברך
במוסדות התורה והחסד בית מאיר
רחוב העצמאות 39 רובע סיטי אשדוד

ביום שלישי י"א אדר 23.2.21

בשעה 20:45 בדיוק

לקבלת שיעורי הרב: 058-4150707